

Fra den første kvinnelige student

Kvinner har inntatt de fleste fagområder i utdanningssystemet, men ennå velger student-er og elever tradisjonelt. Det har lenge vært slik at jenter går ut av grunnskolen med bedre karakterer i naturfag og matematikk enn guttene. Likevel er det flest menn på disse fagene på universiteter og høyskoler. I tidligere tider var matematikk og fysikk «enkle» fag. I dag omtales de som de «harde» realfagene.

I dag tar vi det for gitt at både kvinner og menn studerer, men det har som kjent ikke alltid vært slik. I 1882 ble lov om kvinners adgang til examen artium og philosophicum vedtatt, og det ble mulig for kvinner å kvalifisere seg for universitetsstudier. Samme året tok Cecilie Thoresen, som første kvinne, examen artium. Hun ble så immatrikulert ved universitetet og ble Norges første kvinnelige student.

Den gangen ble examen artium tatt på universitetet og eksamenen skulle kvalifisere til universitetsstudier. Det hører også med til historien at de fagene som ga makt og innflytelse var teologi, jus, medisin og filosofi. Av den grunn «passet» det best for kvinner å studere «enkle fag» som matematikk og fysikk. I dag omtales ofte disse fagene som de «harde» realfagene.

Etter at kvinnene hadde fått adgang til å ta examen artium, gikk det likevel mange år før det ble vanlig at kvinner tok denne eksamenen. I skoleåret 1890-1891 var det bare 11 kvinner som kvalifiserte seg til universitetsstudier (se tabell 1). Det skulle gå enda lenger før tallet oversteg 1 000. I 1940-1941 var det nesten 1 100 kvinner som tok examen artium. Dette utgjorde da om lag en tredel av alle avlagte eksamener.

Niårig skolegang for alle

Etter andre verdenskrig har det vært en enorm vekst i utdanningssektoren. Like etter krigen hadde gjenoppbygging av landet størst prioritet, men etter noen år, fra midten av 1950-tallet, endret dette seg. Fra 1950-tallet og frem til i dag har det skjedd gradvise utbygginger og omorganiseringer i hele sekto- ren. Den første var utvidelsen av skoleplikten.

I 1959 vedtok Stortinget en ny lov om folkeskolen. Skillet mellom by- og landsfolkeskolene ble opphevet, og kommunene ble pålagt å innføre niårig obligatorisk skolegang innen en bestemt tidsperiode. De siste kommunene innførte obligatorisk ungdomsskole i 1974-1975.

Fra fagskole til høyskole

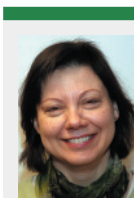
På neste trinn i utdanningssystemet kom samordningen av gymnaset, handelsskolen og yrkesskolen i en integrert videregående skole. Et neste steg var desentraliseringen og utbyggingen av universitets- og høyskolesektoren. I tillegg til de tre eksisterende universitetene i Oslo, Bergen og Trondheim, fikk Tromsø eget universitet i 1971. Utbyggingen av distriktshøgskolene startet i 1969. Dette var et nytt skoleslag, og formålet med utbyggingen var blant annet å desentralisere studietilbudet samt å dempe presset på universitetene. Distriktshøgskolene tilbød utdanning på universitets- og høyskolenivå, ofte i kombinasjon med andre studier. Studiene varte som oftest to eller tre år. Fra

Alice Steinkellner

Tabell 1. Fullførte examen artium for utvalgte år i perioden 1875-1956. Antall

Skoleår	I alt	Kvinner
1875/76	144	-
1880/81	176	-
1885/86	360	-
1890/91	201	11
1895/96	292	24
1900/01	350	..
1905/06	409	95
1910/11	492	157
1915/16	804	263
1920/21	988	302
1925/26	1 775	624
1930/31	1 325	449
1935/36	1 977	708
1940/41	2 992	1 097
1945/46	3 646	1 433
1950/51	3 257	1 359
1955/56	3 650	1 550

Kilde: Statistisk årbok 2000, Statistisk sentralbyrå.

Alice Steinkellner er samfunnsøkonom og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for utdanningsstatistikk. (alice.steinkellner@ssb.no)

1994 ble distriktshøgskolene slått sammen med andre statlige høyskoler til 26 statlige høyskoler.

Samtidig med denne utbyggingen har enkelte skoleslag fått hevet statusen fra fagskoler på videregående nivå til høyskoler. Dette skjedde i 1971 for blant annet ingeniør- og lærerutdanningen. Sykepleieutdanningen og enkelte sosialfagutdanninger fikk høyskolestatus i 1981. De maritime fagskolene ble oppgradert året etter.

I de senere årene har noen høyskoler blitt universiteter. I dag har vi syv universiteter og åtte vitenskapelige høyskoler.

Jevn økning i kvinnelige studenter

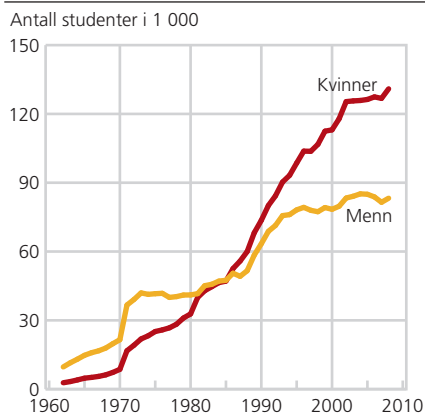
Disse endringene i utdanningssystemet har – sammen med andre årsaker – bidratt til en enorm vekst i antall studenter. Antall studenter økte fra under 12 500 studenter i 1962 til nesten 214 200 i 2008 (se figur 1). I 1962 var det flest menn på de høyere utdanningsinstitusjonene. Situasjonen var motsatt i 2008. I 1962 var kvinneandelen på om lag 22 prosent, med nesten 2 800 kvinner av i alt 12 500 studenter. Økningen i studenttallet har vært mye større for kvinner enn for menn, og det vises i en brattere kurve for kvinner. I 1986 ble det for første gang registrert flest kvinnelige studenter i Norge.

Frem til omtrent 1992 var studentøkningen for begge kjønn omtrent like stor. Dette henger blant annet sammen med at det på denne tiden ble vanskeligere forhold på arbeidsmarkedet og den totale tilstrømmingen av nye studenter var stor. Spesielt i 1988 og 1989 begynte mange å studere. I 1989 var det vel 15 000 flere studenter enn året før. Fra omkring 1993/94 flater kurven for menn ut, mens den for kvinner fortsetter å stige. Mens veksten i antall menn som studerer flater ut i de to periodene fra midten av 1970- til midten av 1980-tallet og fra midten av 1990-tallet og frem til 2008 (og sannsynligvis frem til i dag), er det hele tiden en jevn vekst i antall kvinner som studerer. I 2008 var kvinneandelen vel 61 prosent.

Kvinnene har inntatt de fleste fag

Kvinneandelen har økt innenfor alle fagområder i høyere utdanning, men ennå er utdanningsvalgene preget av tradisjonelle kjønnsroller. Kvinneandelen har økt mest innenfor økonomiske og administrative fag. Dette er et stort fagområde med totalt 40 400 registrerte studenter i 2008, og siden 1980 har

Figur 1. **Menn og kvinner i høyere utdanning 1962-2008¹. Antall**

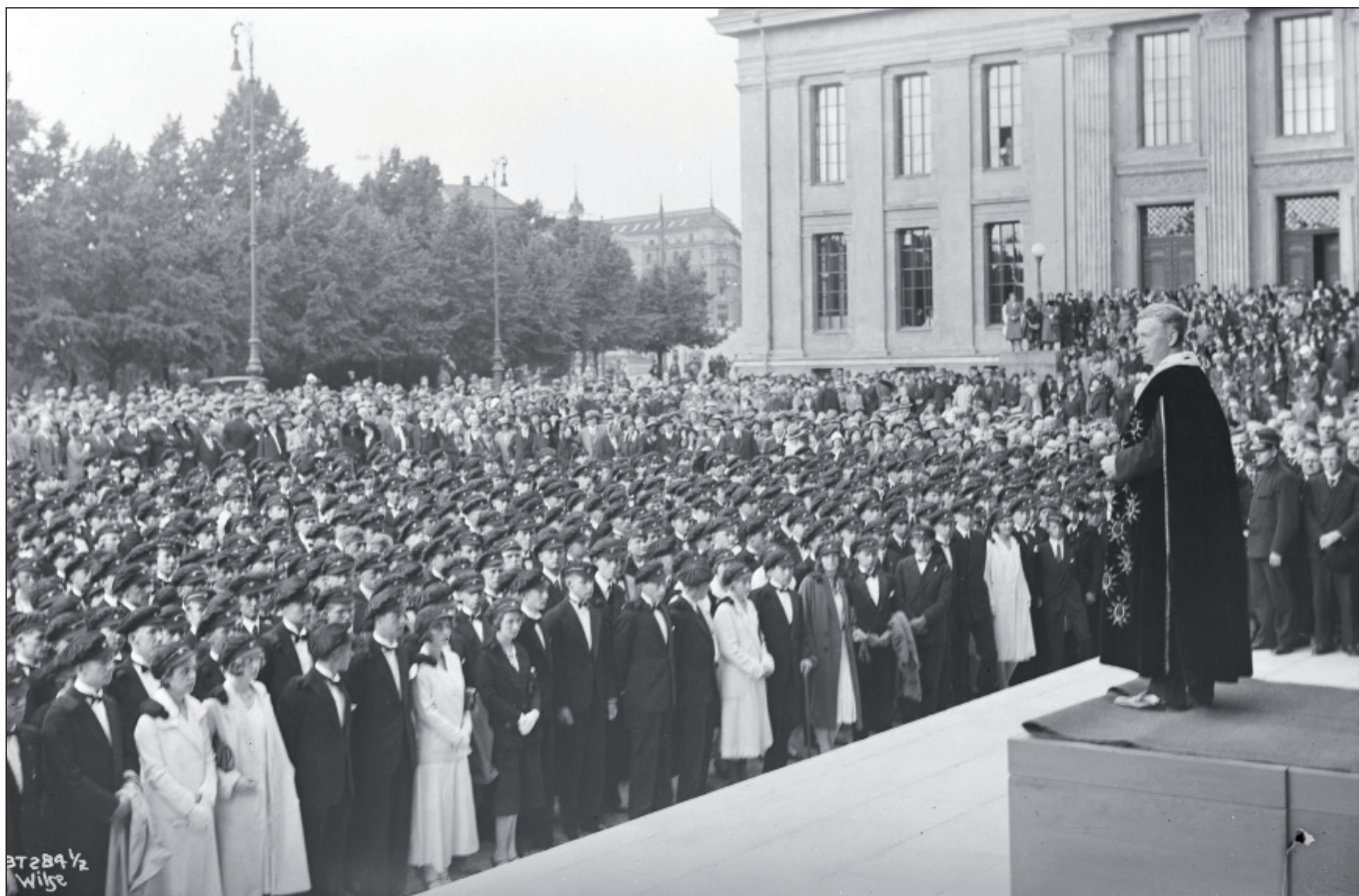
¹ Personer på doktorgradsprogram er ikke inkludert fra og med 2002.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2. **Kvinneandel for studenter i høyere utdanning, etter fagfelt. Tall per 1. oktober 1980-2008. Prosent**

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2008
Høyere utdanning i alt	48,1	51,5	53,6	56,3	59,7	59,8	61,1
Humanistiske og estetiske fag	59,2	62,5	63,7	62,6	63,7	63,2	63,5
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk	69,2	72,9	75,3	74,4	77,7	74,3	76,4
Samfunnsfag og juridiske fag	41,9	51,7	55,9	57,0	60,2	60,5	61,3
Økonomiske og administrative fag	24,9	39,8	44,7	44,3	51,8	52,5	55,6
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	16,8	25,2	26,7	27,6	31,5	30,3	32,9
Helse-, sosial- og idrettsfag	70,3	75,9	79,3	78,0	80,7	78,6	79,5
Primærnæringsfag	22,6	32,6	38,8	41,2	42,8	47,6	49,3
Samferdsels-, sikkerhetsfag og andre servicefag	2,5	8,0	17,9	16,3	20,7	24,7	30,8
Uoppgitt	52,1	48,3	49,5	48,6	51,6	57,9	59,3
Antall observasjoner	76 253	84 699	137 133	173 140	186 002	211 264	214 183

Kilde: Statistisk årbok 2005 og 2009 og Statistikkbanken, Statistisk sentralbyrå.

Fra immatrikuleringen ved Universitetet i Oslo i 1931.
Foto av Anders B. Wilse.

andelen kvinner her økt med om lag 31 prosentpoeng (se tabell 2). I 1980 var en av fire studenter kvinne, mens i 2008 gjaldt dette annenhver student. De små fagområdene primærnæringsfag og samferdsels- og sikkerhetsfag har også hatt en stor økning i andel kvinnelige studenter.

I 1980 var om lag hver sjettede student på naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag (realfag) kvinne. I 2008 var det fortsatt flest menn, men nå er om lag en av tre kvinne. På enkelte av realfagene finner vi enten et betydelig flertall av menn eller kvinner. Innenfor elektrofag er nesten ni av ti menn. Andelen menn er også spesielt stor innenfor informasjons- og datateknologi og mekaniske fag hvor fire av fem er menn. På andre fag innenfor området er kvinnene i flertall, slik som for eksempel på finmekanikk, der syv av ti er kvinner. Det samme gjelder mikro- og cellebiologi.

Fagområdet helse-, sosial- og idrettsfag er svært kvinnedominert. I 1980 var kvinneandelen omtrent 70 prosent, men den har økt enda mer de senere årene. Her finner vi i tillegg til de typiske kvinnefagene sykepleie, vernepleie, sosialfag og tannpleie, også fag hvor det tidligere har vært flest menn, som medisin, veterinær og odontologi. På disse studiene er det nå flest kvinner. På veterinærstudiet for eksempel, er kvinneandelen 79 prosent og 64 prosent av medisinstudentene er kvinner.

Få tar realfag ...

De siste tiårene har stadig flere tatt høyere utdanning. Fra 1993-1994 har antallet fullførte universitets- og høyskoleutdanninger økt med 32 prosent. Men

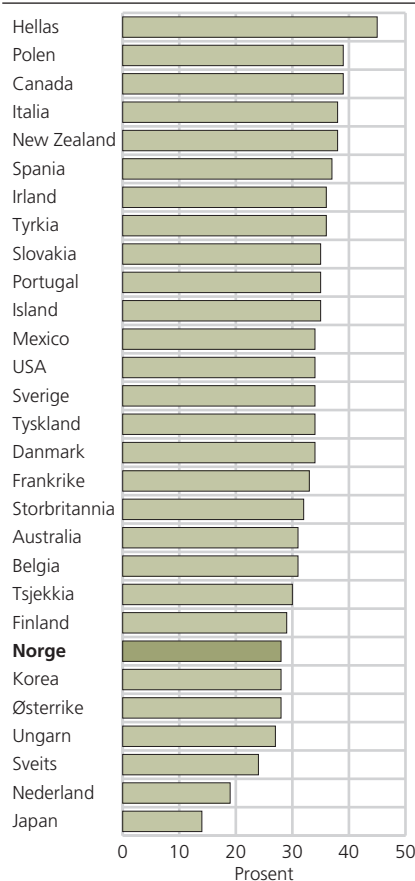
Nivåer på høyere utdanning

Universitets- og høyskoleutdanninger på lavere nivå tilsvarer fire år eller mindre, men minst to år. Universitets- og høyskoleutdanninger på høyere nivå tilsvarer mer enn fire år. Doktorgrad er ikke inkludert.

Eurostat

Eurostat er EUs statistikkontor og ble etablert i 1958. Kontoret er ett av 34 generaldirektorater innenfor EU-kommisjonen og er lokalisert i Luxembourg. Eurostats oppgave er å utarbeide kvalitativt god sammenlignbar statistikk for EU-området og andre land EU ønsker å sammenligne seg med. Norge leverer data til Eurostat for de fleste statistikkområder og har gjennom EØS-avtalen plikter og rettigheter med hensyn til levering av data og utarbeiding av statistikk. Alt Eurostat publiserer; publikasjoner og databaser, er gratis tilgjengelig fra nettsidene.

Figur 2. Kvinneandel blant uteksaminerte kandidater i realfag i 2007 i forskjellige OECD-land. Prosent

Kilde: OECD (2009).

andelen med fullførte realfaglige studier har sunket og dette gjelder både for kvinner og menn. I alt 49 prosent av menn som tok en grad på høyere nivå, det vil si mer enn fire år, i studieåret 1993-1994, tok den i realfag (se tekstboks). I studieåret 2007-2008 var andelen sunket til 36 prosent. For kvinnene var tilsvarende andel 30 prosent i 1993-1994 og 16 prosent i 2007-2008.

... også sammenlignet med andre land

«Norge står i dag overfor en situasjon hvor samfunnets og arbeidslivets behov for kompetanse innenfor matematikk og en del naturvitenskapelige og teknologiske områder ikke blir dekket» (sitat fra Strategiplan, Kunnskapsdepartementet 2006).

Statistikken fra Eurostat (se tekstboks) viser at i Norge uteksamineres det få kandidater i realfag sammenlignet med andre land (Eurostat 2008). I 2006 ble det uteksaminert 9,3 personer per 1 000 innbyggere i alderen 20-29 år. Tallet var henholdsvis 15,1 og 17,9 i Sverige og Finland. Dette er noe av bakgrunnen for myndighetenes ønske om å styrke rekrutteringen til realfag. Det har også vært et uttalt mål å få flere jenter til å velge «harde» realfag, siden andelen kvinnelige studenter, spesielt på matematikk og fysikk, er lav.

Bedre tilrettelagt for jenter?

Spørsmålet stilles om hvordan man kan styrke jenters interesse for realfag. På hvilken måte er jentene opptatt av naturfag? Det er ikke sikkert at studier av hvordan dieselmotoren fungerer, fenger jenter i like stor grad som guttene. Kanskje andre aspekter eller innfallsvinkler virker mer spennende for jenter?

Mange er ikke bevisst på eller ser hvilken bredde kunnskap i realfag har i yrkeslivet. I noen kommuner og skoler har man derfor begynt å synliggjøre betydningen og anvendelsen av realfag for å gjøre dem mer relevant i forhold til dagens skoleelever.

Høyere kvinneandel i Sør-Europa

I likestillingslandet Norge velger studentene nokså tradisjonelt de fagene de studerer. Her til lands er kvinneandelen blant uteksaminerte kandidater innenfor realfag relativt lavt sammenlignet med andre OECD-land. Tallene for både lavere og høyere utdanningsnivå sett under ett viser at land som Tyrkia, Hellas og Italia har en større andel kvinner som uteksamineres i realfag enn Norge (se figur 2). Tallene er hentet fra OECDs database og viser at i Hellas utgjorde kvinnene 45 prosent av de uteksaminerte kandidatene i realfag i 2007, mens i Norge utgjorde de bare 28 prosent.

Nasjonale prøver – guttene best i regning

Det kan virke som om den tradisjonelle orienteringen mot bestemte fag starter nokså tidlig i livet. De nasjonale prøvene i grunnskolen har som formål å gi økt kunnskap om elevenes grunnleggende ferdigheter og være grunnlag for forbedrings- og utviklingsarbeid lokalt og sentralt.

Prøvene, som avholdes på begynnelsen av 5. og 8. trinn, tar utgangspunkt i kompetansemål i læreplaner for 4. og 7. årstrinn. Det gjennomføres tre prøver på hvert trinn, i lesing på norsk, regning og lesing på engelsk. Her deles elevene inn i tre mestringsnivåer på 5. trinn og fem ulike nivåer for dem på 8. trinn. Utgangspunktet er poengsummen elevene oppnår på prøven.

Selv om graderingen er større for de eldste elevene, finner vi det samme mønsteret på begge klassetrinn. Guttene gjør det bedre enn jentene i regning

(se tabell 3 og 4). På 5. trinn finner vi den største forskjellen mellom kjønnene i hvor mange elever som oppnår det høyeste mestringsnivået i regning. I 2008 oppnådde nesten 19 prosent av jentene nivå 3, mens hele 30 prosent av guttene oppnådde dette nivået.

Selv om andelen for jentene økte noe i 2009, til vel 21 prosent, er det godt under guttenes nivå, som holdt seg konstant disse to årene. I regning er det flest jenter på de to laveste nivåene. I lesing derimot, er det størst andel av jenter på de to høyeste mestringsnivåene på begge trinn. Det er også størst andel gutter på laveste mestringsnivå. I engelsk oppnår flest gutter både høyeste og laveste mestringsnivå, mens jentene ligger et sted imellom.

Guttene best i kroppsøving

Resultatene er noe endret når vi ser på resultatene fra grunnskolens tiende klassetrinn. Statistikken over gjennomsnittlige standpunkt- og eksamenskarakterer for grunnskolens avgangselever i 2008, viser at det eneste faget gutter har bedre standpunkt karakter i enn jenter, er i kroppsøving. Jentene får i gjennomsnitt bedre standpunkt karakterer enn guttene i alle de andre fagene. Disse kjønnsforskjellene har vedvart så lenge vi har hatt nasjonal karakterstatistikk i Norge, som er fra og med 2002 (Utdanningsdirektoratet 2009).

Også eksamensresultatene viser at jentene i gjennomsnitt får bedre karakterer enn guttene, bortsett fra på skriftlig eksamen i matematikk. Der fikk jentene og guttene den samme gjennomsnittskarakteren, 3,2. På muntlig eksamen i matematikk hadde jentene i gjennomsnitt bedre resultat enn guttene.

Store kjønnsforskjeller

«Selv om jentene går ut av grunnskolen med minst like gode faglige kunnskaper og ferdigheter som guttene i naturfag og matematikk, har de utviklet betydelig lavere motivasjon og selvoppfatning i fagene». Dette skriver seniorforsker Are Turmo ved Universitetet i Oslo og NIFU STEP (Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) i sin artikkel om selvregulert læring (Turmo 2007).

Tabell 3. Resultater fra de nasjonale prøvene på 5. trinn i grunnskolen. Prosent

	2007		2008		2009	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
Engelsk						
Nivå 1	28,3	26,6	26,3	24,9	24,7	22,6
Nivå 2	45,6	49,5	47,5	50,1	49,5	53,8
Nivå 3	26,0	23,9	26,1	25,0	25,9	23,5
Lesing						
Nivå 1	30,5	22,4	27,6	21,4	30,2	23,0
Nivå 2	48,5	51,7	47,5	50,4	48,5	51,3
Nivå 3	21,0	25,8	24,8	28,2	21,3	25,7
Regning						
Nivå 1	26,0	27,2	24,2	29,4	25,1	29,7
Nivå 2	45,2	49,3	45,6	52,0	44,7	49,1
Nivå 3	28,8	23,5	30,2	18,5	30,2	21,1

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4. Resultater fra de nasjonale prøvene på 8. trinn i grunnskolen. Prosent

	2007		2008		2009	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
Engelsk						
Nivå 1	10,0	6,9	9,6	6,8	11,8	9,2
Nivå 2	20,4	18,6	20,3	19,7	18,9	19,3
Nivå 3	41,1	45,8	41,7	44	38,6	42,4
Nivå 4	20,3	21,4	19,6	21,2	20,2	19,6
Nivå 5	8,2	7,3	8,8	8,3	10,6	9,4
Lesing						
Nivå 1	9,1	5,8	10,0	5,6	9,6	5,7
Nivå 2	19,9	15,0	21,4	17,0	22,4	17,6
Nivå 3	42,4	40,1	37,8	38,7	41,4	40,8
Nivå 4	19,0	23,0	21,3	25,1	18,2	23,5
Nivå 5	9,6	16,1	9,5	13,5	8,5	12,4
Regning						
Nivå 1	7,0	6,3	5,1	6,9	6,3	6,6
Nivå 2	17,8	20,1	17,6	21,0	19,2	21,7
Nivå 3	40,9	45,6	40,9	43,9	38,7	44,2
Nivå 4	21,4	19,3	22,7	20,1	21,1	18,7
Nivå 5	12,9	8,6	13,7	8,0	14,7	8,8

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

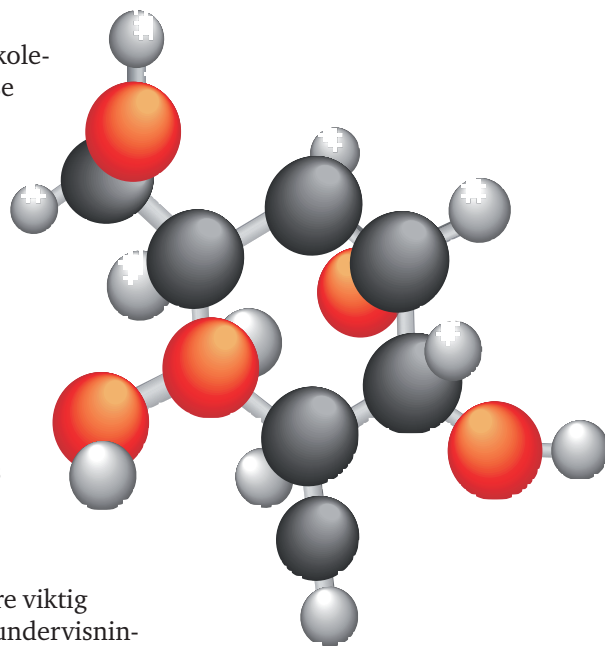
PISA og TIMSS

PISA står for Programme for International Student Assessment og måler 15-åringers faglige kompetanse i lesing, matematikk og naturfag. Den utføres i regi av OECD. TIMSS er en annen internasjonal skoleprøve og er en forkortelse for Trends in International Mathematics and Science Study. Den handler om matematikk og naturfag i skolen.

Resultater fra de internasjonale skoleundersøkelsene PISA og TIMSS (se tekstboks) tyder på at betydelige kjønnsforskjeller i selvpåfatning og motivasjon for realfagene utvikles fra andre halvdel av barnetrinnet til elevene avslutter grunnskolen.

I sin artikkel gir han en oppsummering av hva de siste årenes internasjonale studier kan si oss om norske elevers selvregulerte læring. Dette omhandler elevenes strategi for å lære, deres motivasjon og selvpåfatning.

Ifølge disse resultatene vil det være viktig å studere hva som skjer i realfagsundervisningen i siste halvdel av grunnskolen som kan ha betydning for elevenes motivasjon og selvpåfatning i realfag.

Tradisjonelle valg i videregående

Kjønn spiller en stor rolle i valg av studieprogram på videregående trinn. Ni av ti elever i helse- og sosialfag er jenter, mens i teknikk og industriell produksjon er situasjonen omvendt (se figur 3). På utdanningsprogrammet bygg- og anleggsteknikk er 96 prosent gutter, og på elektrofag er over 94 prosent gutter. Tilsvarende er det 90 prosent jenter på design- og håndverksfag.

Jenter velger i større grad et studieforbereende utdanningsprogram enn gutter. Mens flertallet av jentene, i alt 54 prosent, startet på et studieforbereende utdanningsprogram på videregående trinn 1 (Vg1) i 2008, gjaldt dette bare 44 prosent av guttene.

Strukturen for Vg1 består av tolv utdanningsprogrammer: tre studieforbereende og ni yrkesfaglige (se figur 2). Utdanningsprogrammer for studiespesialisering hadde flest elever, 27 000 Vg1-elever høsten 2008. I alt 56 prosent av disse var jenter. Av de yrkesfaglige utdanningsprogrammene var helse- og sosialfag og teknikk og industriell produksjon de mest populære med henholdsvis 7 500 og 6 700 elever totalt.

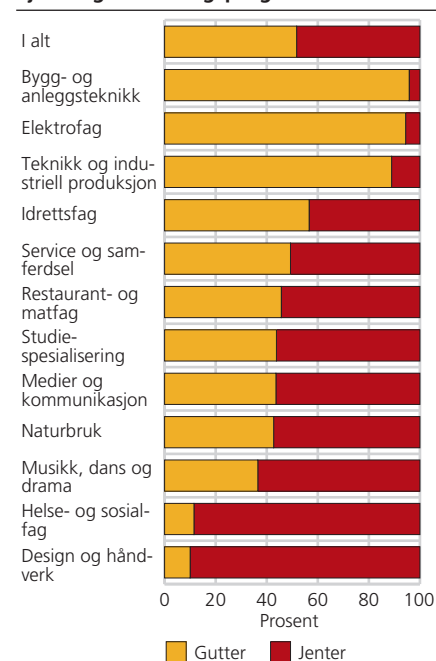
Steffensen og Ziade presenterte i 2009 en kartlegging av karakterer fra grunnskoler og videregående skoler i Norge, «Skoleresultater 2008» (Steffensen og Ziade 2009). De skriver at tallmaterialet i rapporten i stor grad bekrefter de funn som gjort basert på tilsvarende datamateriale fra tidligere år; at jenter i gjennomsnitt får bedre karakterer enn gutter også på videregående skole.

Selv om kvinner har inntatt de fleste fagområder innenfor høyere utdanning, er det ennå fag som bare velges av menn og vice versa. Studentene velger ennå ganske tradisjonelt. Det er flest menn på de såkalte «harde» realfagene. Den tilgjengelige statistikken viser at ut fra oppnådde resultater i skolen, er dette ingen selvfølge. Resultatene fra grunnskolen viser at jentene går ut fra skolen med bedre karakterer enn guttene i alle fag, bortsett fra i kroppsøving. Også på videregående gjør de det bedre. Siden det ikke er kunnskapene det skorter på, er det nærliggende å tro at jenter velger ut fra andre verdier enn guttene.

Som vi har vist, er kvinneandelen blant uteksaminerte kandidater i realfag lavere i Norge enn i mange andre land. Vi har sett at land som for eksempel Hellas, Polen, Italia og Spania har en høyere andel kvinner som uteksamineres i realfag enn Norge. Også for menn er det færre som velger å studere realfag.

Det kan synes som om realfag ikke fenger i like stor grad her til lands. Klarer de som formidler disse fagene å gjøre dem relevante for dagens ungdom? Kanskje trengs det en bedre kartlegging av hvorfor så få velger disse fagene? Er realfagsundervisningen i skolen egnet til å gjøre realfagene interessante også for jenter? Hvorfor er det så store kjønnsforskjeller i motivasjon og selvpåfatning i realfagene? Presenteres fagene på en maskulin måte?

Figur 3. Elever på videregående trinn 1 (Vg1) i videregående opplæring, etter kjønn og utdanningsprogram. Prosent

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Referanser

- Kunnskapsdepartementet (2009): *Startingsmelding nr. 44 (2008-2009): Utdanningslinja*.
- Kunnskapsdepartementet (2006): *Et felles løft for realfagene. Strategi for styrking av realfagene 2006-2009. Strategiplan*.
- Nordisk ministerråd (2009): *Nordisk statistisk årbok 2009*.
http://no.wikipedia.org/wiki/Examen_artium
- OECD (2009): Database. <http://stats.oecd.org/>
<http://skoleporten.utdanningsdirektoratet.no/>
- Raabe, Mona (2009): «Hovedtall for utdanning» i *Utdanning 2009 – læringsutbytte og kompetanse*, Statistiske analyser 111, Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (2009): «Sosial bakgrunn betyr mye for resultatene» <http://www.ssb.no/emner/04/02/nasjprov/>
- Statistisk sentralbyrå (2009): «Sosial bakgrunn slår mest ut i teoretiske fag» <http://www.ssb.no/kargrs/>
- Steffensen og Ziade (2009): *Skoleresultater 2008. En kartlegging av karakterer fra grunnskoler og videregående skoler i Norge*. Rapport 2009/23, Statistisk sentralbyrå.
- Turmo, Are (2009): «Internasjonale elevundersøkelser – trender og fortolkninger» i *Utdanning 2009 – læringsutbytte og kompetanse*, Statistiske analyser 111, Statistisk sentralbyrå.
- Turmo, Are (2007): «Norske skoleelevers selvregulerte læring» i *Utdanning 2007 – muligheter, mål og mestring*, Statistiske analyser 90, Statistisk sentralbyrå.
- Utdanningsdirektoratet (2009): *Utdanningsspeilet 2008. Tall og analyse av grunnopplæringen i Norge*.